Tweemaandelijks tijdschrift
22ste jaargang, 1991/2 (128)
maart-april

Horizon taal

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Te lezen in Horizontaal 1991/2

Horizontaal - Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w. 22ste jaargang. Horizontaal is de voortzetting van *Esperanto Panorama*.

Redactie en administratie (België): Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tlf. 03/234 34 00; (Nederland): Esperanto-Centrum Nederland, Riouwstraat 172, 2585 HW Den Haag.
Abonnementen: Gewoon abonnement: 400 fr. in België, 22 gld in Nederland; vijfjarig abonnement: 1600 fr. of 88 gld; levenslang abonnement: 10 000 fr. of 550 gld.
Advertenties: Inlassingen op formaat 1/1, 1/2 en 1/3: voor een gedetailleerde prijs dient men het Esperantocentrum te Antwerpen te raadplegen. Kleine advertenties op kolombreedte, zonder kader 15 fr. (voor België + 19 % BTW) of 0,90 gld per woord.
Rekeningen: Voor België 402-5510531-55 t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen. Voor Nederland: postgiro rek.: 3583975 t.n.v. Esperanto-Centrum Nederland, Den Haag.
Redacteurs: Paul Peeraerts en Guido Van Damme.
Medewerkers: C. Declerck, P. De Smedt, I. Durwael, A. Humet, J.P. VandenDaele.
Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
Horizontaal verschijnt de eerste van iedere oneven maand.
Bijvoegsels bij Horizontaal worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.
Teksten voor publicatie moeten op de redactie toekomen uiterlijk op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of aan te passen. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.
Overname van artikels is vrij, mits de bron wordt vermeld en op voorwaarde dat een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Het tweede nummer is van de pers... en het ontsnapt niet aan de kanker van de laatste weken. Ook in Horizontaal *heeft de oorlog toegeslagen. Niet dat wij aan oorlogsverslaggeving gaan doen, of ons willen mengen in het politieke steekspel. Onze taalantenne heeft alleen enkele oorlogstaalfenomenen opgevangen, en als goede berichtgevers moeten we die aan onze lezers doorgeven. Waarom zouden we anders een luisterstation in werking houden?* OPZICHT *raakt een gelijkaardige problematiek aan. Het staat stil bij het gebruik en misbruik dat in de loop van zijn geschiedenis van het Esperanto is gemaakt... o.a. tijdens oorlogen. Dat Esperanto zelf trouwens onder oorlogsgeweld te lijden heeft gehad, kan je lezen in onze rubriek* BINNENZICHT, *maar... er is één troost.*

Ditmaal heeft Horizontaal *ook een primeur, een nieuwigheid. Want het echte hoofdartikel heeft niets met oorlog te maken en is in zoverre uniek dat het speciaal voor ons tijdschrift is geschreven, en ons werd aangeboden door iemand die niet tot de Esperantowereld behoort. De heer De Belder houdt zich in zijn vrije tijd bezig met het ontcijferen van het Maya-schrift - daarin vonden we trouwens ook de inspiratie voor onze omslagfoto. Hij vindt dat zo'n boeiende bezigheid, dat hij opzoek is naar anderen die ook die hobby beoefenen. Tja, en waar heb je meer kans om zulke mensen te treffen dan precies onder esperantisten, mensen die - zoals reeds vaak gebleken is - openstaan voor de meest uiteenlopende voorvallen in het taalgebeuren.*

We kregen heel wat lovende reacties op ons nieuwe kleedje. Dat verheugt ons ten zeerste. Dit nummer zit echter alweer zo vol met letters dat tekeningetjes en foto's vrijwel achterwege moesten blijven. Dat is jammer, maar wat is eraan te doen?

Je vindt ook een top tien van de best verkochte boeken in onze FEL-boekendienst. Eigenlijk geeft dat een allesomvattend beeld van wat er zoal in het hart van de Vlaamse Esperantobond aan werk wordt verzet. En dat doet me eraan denken: op 16 maart om 15.00 uur is het algemene ledenvergadering van de Vlaamse Esperantobond. Dat belangt ook jou aan. Komen! Het huis moet te klein zijn. Je kan trouwens van de gelegenheid gebruik maken om voordien (vanaf 13.00 uur) zelf te komen kijken hoe het Esperantocentrum werkt en kennis te maken met het personeel.

gvd

DE GEHEIMEN VAN EEN SCHRIFT

Maya, een héél andere taal, een geheimzinnig schrift

Taal en cultuur hangen nauw samen. Uiteindelijk wordt heel wat cultuur precies via de taal doorgegeven, maar dan vaak wel door een cultuurbepaalde vorm van taal, nl. het schrift. Om een cultuur te leren kennen en waarderen is kennis van de taal van die cultuur nodig. Soms echter - vooral wanneer het om meer in het verleden gesitueerde culturen gaat - is die kennis enkel mogelijk via het schrift. Het ontcijferen van het schrift is dan ook vaak de eerste opdracht van cultuurvorsers. Dat zoiets niet altijd van een leien dakje loopt, kunnen we hier volgen in het verhaal van het Maya-schrift, ons gedaan door de heer De Belder, uit Bonheiden.

Een vergeten cultuur...

Toen de Spaanse veroveraar, Hernàn Cortez, in 1519 zijn eerste landingen verrichtte op de kust van het schiereiland Yucatan, ervoer hij dat er weinig goud te vinden was en dat de inwoners, de Maya, hevig weerstand boden. Hij verlegde dan ook zijn veroveraarsactiviteiten naar centraal Mexico, waar hij door gijzelnemen van de keizer, in vrij korte tijd Moctezuma's imperium kon veroveren.

Heel wat moeilijker hadden zijn opvolgers het. Zij trachtten het Maya-gebied in te palmen: Dit gebied omvat Yucatan (Z.-O. Mexico), Guatemala, Belize en enkele aangrenzende streken. Het kostte de Spanjaarden enorme verliezen en bijna twee eeuwen strijd, vooraleer in 1697 Tayasal, het laatste Mayakoninkrijkje, werd veroverd.

Merkwaardig was, dat wanneer amper driekwart eeuw later, in 1773, de tempels en paleizen van Palenque werden ontdenkt, niemand deze prachtige gebouwen toeschreef aan de Maya's, die er nochtans rond woonden. Men dacht aan Egyptenaren, Hebreërs of Grieken; maar dat de voorouders van die arme lijfeigenen, de Indio's, zulk een culturele prestatie hadden geleverd, werd door niemand aangenomen. Hun cultuur was in het niets verdwenen.

Het was eerst in 1842 dat het bestaan zelf van de Maya-cultuur aan de wereld werd onthuld: in dat jaar publiceerde de Amerikaanse diplomaat en archeoloog John Lloyd Stephens zijn boek: *Incidents of Travel in Central America, Chiapas and Yucatan.* Hij had twee jaar het gebied bereisd, weliswaar op diplomatieke missie, maar tegelijkertijd met een open oog voor die nog nooit geziene archeologische schatten.

... en een onbekend shrift.

Van alle Oudamerikaanse volkeren waren de Maya's de enigen die een volwaardig schrift hadden ontwikkeld. Er waren wel de Noordamerikaanse tekeningen op buffelhuid, het Inka-knopenschrift en de Mexicaanse genealogieën en tribuutlijsten in beeldschrift, maar een écht schrift hadden enkel de Maya's. Naast de duizenden teksten, gekapt in de steen van hun monumenten, bezaten zij honderden boeken op papier van vijgebomeschors. Die boeken handelden over astrologie, genees-

kunde, plantkunde, mythologie, genealogie (wetenschap over de afstamming), enz...
Missionarissen echter, die dit alles als des duivels beschouwden en de afgoderij zo vlug mogelijk wilden uitroeien, verbrandden alles als *auto-da-fé* (daad van geloof). Slechts drie van de honderden boeken, Codexen genoemd, ontsnapten aan de brandstapels. Ze worden genoemd naar de musea waar ze worden bewaard: Dresden, Madrid en Parijs.
Kenschetsend voor de afgrond van vergetelheid, waarin de Maya-cultuur was verzonken, is het feit dat men ze voor „Mexicaanse" manuscripten hield.
De Franse priester, Brasseur de Bourbourg, bracht hierin verandering. In een Spaanse bibliotheek ontdekte hij rond 1864 de *Relación de las Cosas de Yucatan* (Het verhaal van de gebeurtenissen in Yucatan), geschreven door pater Diego de Landa. In dat werk wijdt de auteur enkele pagina's aan het Mayaschrift. Het is een grillige speling van de geschiedenis dat juist die enkele bladzijden van zijn hand het enige rechtstreekse getuigenis van het bestaan van dat schrift vormen. Want diezelfde hand was verantwoordelijk voor het verbranden van de honderden boeken uit de Maya-cultuur. Uit het verslag wist Brasseur de Bourbourg af te leiden dat de drie geredde codexen Maya-manuscripten moesten zijn, en geen Mexicaanse. De Mayistiek - de wetenschap over de Maya-cultuur - was geboren.

Het ontcijferen, een hopeloze taak

Talrijke geleerden trachtten het Mayaschrift te ontcijferen: Brasseur zelf mislukte schromelijk; de Franse oriëntaliste De Rosny slaagde erin enkele stukjes te ontcijferen. Het enige wat echter op bevredigende manier werd ontraadseld, was de kalenderberekening en het cijfersysteem: punt = 1; lijn = 5; lege schelp = 0. Het telsysteem was twintigdelig.
Voor al het overige beschikte men nauwelijks over een vertrekbasis. Een sleutel in de aard van de Rosetta-steen (waarop eenzelfde tekst in verschillende talen voorkomt) was niet beschikbaar. De gegevens van pater De Landa waren minimaal, onvoldoende en... voor kritiek vatbaar.
Zowat een eeuw lang probeerde men het schrift op pictografische basis te ontcijferen, met povere resultaten. Men kan deze situatie perfect vergelijken met de ontcijfering van de Egyptische hiëroglyfen. Eeuwenlang had men ze voor beeldschrift gehouden, omdat ze uit afbeeldingen bestonden, tot Champollion aantoonde dat het grotendeels een alfabet was.
Voor het Maya-schrift kwam de doorbraak er in de vijftiger jaren, toen de Russische professor Knorozov, niet toe-

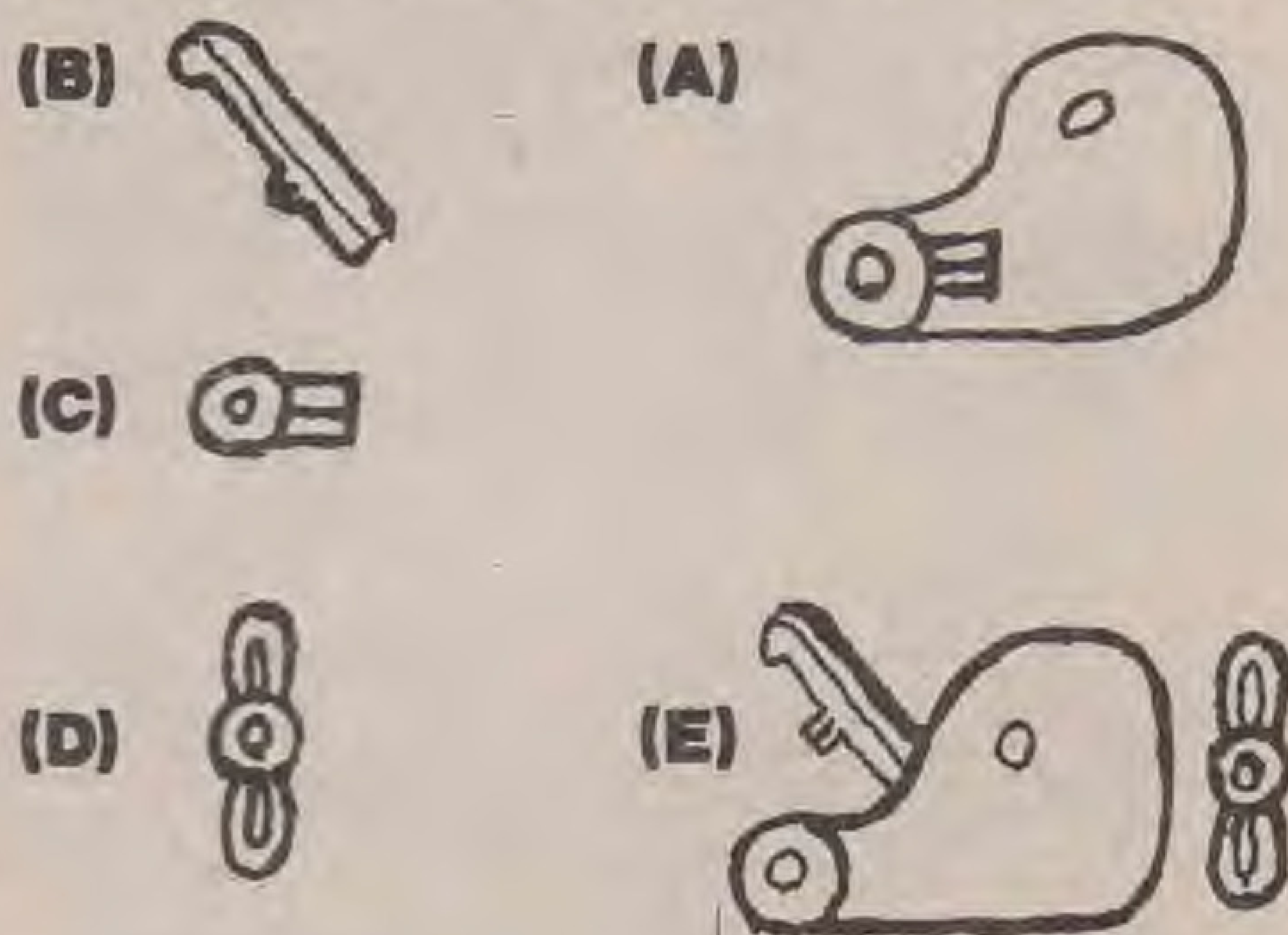
vallig een Egyptoloog, aantoonde dat het Maya-schrift grotendeels uit lettergrepen bestond. Het was in wezen een fonetisch schrift, net zoals het Egyptische.

Een héél andere taal

Er bestaan 21 Maya-talen. Zij behoren tot het „agglutinerende" type. Reeksen lettergrepen worden samengevoegd: het lijkt wel een natuurlijke voorbestemming dat zich daaruit een lettergreepschrift ontwikkelt. De belangrijkste van die 21 zijn: Quiché, gesproken in Guatemala, en Mayathan, gesproken in Yucatan. De laatste is ook de taal waarin de Codexen zijn geschreven. Gelukkig beschikken we over woordenboeken, opgesteld door de missionarissen. Maar, zoals gezegd, een soort steen van Rosetta, met dezelfde tekst in twee schriften hebben we niet. Aanknopingspunten moeten we zoeken in die gedeelten van de Codex, die als een soort stripverhaal zijn opgesteld, met boven de afbeelding telkens een korte tekst (zie illustratie p. 5).

Een voorbeeld van ontcijfering

In de Codex Dresden en de Codex Madrid komt telkens een hoofdstuk voor, gewijd aan textielverwerking: het betreft het maken van kledij voor de godenbeelden. In de teksten komt een glyfe (afb. A) (uitgesneden teken) voor, dat afgaande op de context „weefgetouw" of „weefraam" moet betekenen. Maar welk is het woord?
In de Codex Dresden is de glyfe vervolledigd door een prefix: (B). Dat is gekend: het luidt *Ché*, en betekent „boom, tak of knuppel".
Het gezochte woord moet dus met CH beginnen. Zoeken we de woordenboeken af naar woorden met de gezochte betekenis en beginnend met CH, dan is er maar één: CHUCH. Wij kunnen ons dus gelukkig prijzen, het woord is ontdekt, de glyfe is ontcijferd.
Als ontcijferaar is men echter pas helemaal tevreden, wanneer men de pictografische oorsprong van de glyfe kan achterhalen, wat zelden lukt.
Onze glyfe lijkt helemaal niet op een weefgetouw! Het is meer een mensenhoofd, zonder haar of tanden, en vooral zonder de versierselen gebruikelijk in de codexen. Het lijkt te zuigen aan een andere glyfe: (C), en deze betekent NA = moeder. M.a.w., het is een zuigeling!
Hiermee komen wij in contact met een van de meest typische verschijnselen van het Maya-schrift: er is een ongelooflijk groot aantal homoniemen. Ook in onze Europese talen komen woorden voor, waar met éénzelfde klankvorm twee verschillende betekenissen verbonden zijn. Maar dat is eerder uitzonderlijk en wordt ervaren als een curiosum, en een bron van verwarring - in het Esperanto komt het vrijwel niet voor.
Niet zo in het Mayathan echter: daar is het eerder regel dan uitzondering, en reeksen van een half dozijn homoniemen zijn heel normaal. Homoniemen van *chuch* (weefgetouw) zijn o.a. „zogen" of „de borst nemen".
Met ander woorden, de Maya-schrijver tekent een zuigeling, fonetisch *chuch*, om een weefgetouw aan te duiden, dat uit dezelfde klank bestaat *chuch*. Dit inspelen op homoniemen is één van de ty-

pische kenmerken van het Maya-schrift.

Fonetisch schrift – dubbel schrift

Maar er is nog meer: niet alleen het prefix *che*, voor de medeklinker CH (een alfabetisch element dus), maar ook het affix (D) acheraan de glyfe is bijgevoegd - om de uiteenzetting niet nodeloos te rekken vermelden we enkel dat het een kluwen draad voorstelt - en klinkt als KUCH. Het laatste deel ervan: UCH. Voegen we de klank van het voorvoegsel CH van Ché, en de lettergreep UCH van Kuch, bij elkaar, dan krijgen we het woord (uitgesproken) CH-UCH! (E)
Met andere woorden: het woord weefgetouw staat er tweemaal: eenmaal in een pictografische voorstelling („zuigeling") en eenmaal in een fonetische voorstelling (CH+UCH). Dit systeem van dubbelschrift is eveneens een typisch verschijnsel van het Maya hiërogliefenschrift. Daarvan bestaan er talrijke voorbeelden.

Een les uit 't verleden

We bedoelden met onze uiteenzetting de aandacht op verscheidene eigenaardigheden en problemen te vestigen: op de moeilijkheid van het ontcijferen, op de schade aangebracht door de veroveringen, maar ook op het feit dat er buiten ons westerse schrijfsysteem en onze schrijftraditie, nog andere mogelijke en logische taaltypen en manieren van schrijven bestaan. Een vingerwijzing voor iedereen die kennismaakt met onbekende dingen: het is niet omdat iets onbegrepen is, dat het ook per definitie onbegrijpbaar moet zijn!

Deze tekst werd ons ter hand gesteld door de heer R. De Belder, Gestellei 12, B-2820 Bonheiden, België. Hij valt onder dezelfde bepalingen van copyright als andere teksten in dit tijdschrift: de overname is vrij, op voorwaarde dat er een proefexemplaar naar de redactie wordt gestuurd, en voor deze tekst ook naar de auteur zelf! (red.)

ALGEMENE LEDENVERGADERING
en
3de OPEN-DEUR-DAG
van de Vlaamse Esperantobond

op zaterdag 16 maart 1991

De deuren van het Esperantohuis staan open vanaf 13.00 uur. Alle leden, vrienden en sympathisanten krijgen de gelegenheid om het centrum te bezoeken en de diverse activiteiten te ontdekken die er tijdens een gewone werkweek gebeuren.
Om 15.00 uur begint de Algemene Ledenvergadering. Daarin wordt rapport uitgebracht over de werking en de resultaten van 1990 en worden de grote lijnen voor 1991 uitgewerkt. Wil je actief meewerken aan de verdere groei en uitbouw van het Esperanto in Vlaanderen, dan ben je hier onmisbaar. In ieder geval verwachten we minstens een afvaardiging van elke groep in Vlaanderen!

Taal in de marge van een oorlog

De golfcrisis, het verstrijken van het ultimatum en de Amerikaanse aanval op Irak brachten - in de rand van het gebeuren - ook enkele eigenaardige taalfenomenen aan het licht. Wellicht het meest opvallende is dat van de nieuwsmakerij. Inderdaad, gedurende enkele dagen stonden alle nieuwsredacties onder hoogspanning. Alle personeel was opgetrommeld, iedereen moest zich beschikbaar houden. Om de haverklap werd aangekondigd dat extra nieuwsuitzendingen werden voorzien, in geval er iets zou gebeuren. De interviews en speculaties waren niet van de lucht. Maar op de keper beschouwd had al dat verbaal geweld weinig nieuwswaarde. Ook na het begin van de aanval, toen de extra edities de lucht in gingen, kregen we hetzelfde scenario. Veel gepraat om enkel maar te zeggen dat er eigenlijk niets te zeggen viel, want dat niemand het zo heel goed wist, dat er geen informatie werd vrijgegeven... enzovoort. Na het laatste grote persfeest - de revolutie in Roemenië, waarvan vele journalisten met een kater wakker werden - eindelijk nog eens een echt mediagebeuren.

Maar tijdens al dat nieuwsgeweld vielen mij nog andere eigenaardigheden, o.a. deze, die waarschijnlijk typerend is voor de Vlaamse Radio en Televisie. Over het algemeen wordt het taalgebruik bij de BRT-nieuwsredacties geprezen om zijn kwaliteit op gebied van taalzuiverheid, uitspraak, enz. Kortom, als er een Vlaamse *norm* voor het Nederlands bestaat, dan is zeker het taalgebruik bij de BRT daarin toonaangevend. Maar, wat blijkt nu... op de morgen van de aanval (17 januari 1991, 9 u.) werd een gesprek met Rudy Vranckx - BRT-reporter in Jordanië, net uit Bagdad overgevlogen - uitgezonden. In het gesprek werden aan Vranckx enkele vragen gesteld, zo uit de mouw geschud, waarop hij zich niet had kunnen voorbereiden. Daarin vielen mij twee taalfouten op ... *Deze morgen...* (i.p.v. Vanmorgen) en *"Hij is niet in staat terug te slagen."* (i.p.v. slaan). Het is helemaal niet mijn bedoeling de journalist te kapittelen of met de vinger te wijzen. Ik bedoel enkel een fenomeen te illustreren, namelijk dat van de „gebrekkige" taalbeheersing van vele Vlamingen. Immers, indien mensen die gewoon zijn met taal te werken op een doorgaans toonaangevend niveau, op ongecontroleerde momenten in zulke fouten vervallen, hoeft het niet te verwonderen, dat dat soort fouten bij de gewone taalgebruiker nog veel vaker voorkomt (ondanks alle schoolse taalzuiveringswerk).

Taalfilosofen kunnen aan deze oorlog ook hun hartje ophalen. De locatie van de oorlog nodigt daar trouwens toe uit: welke plaats is beter geschikt om over taalfonomenen te praten dan... Babel.

Zo is het Amerikaanse opperbevel bevreesd voor het *Babel-effect* in de multinationale troepenmacht (*GvA*, 12 januari 1991). Want de 500 000 soldaten die daar deel van uitmaken spreken niet allemaal Engels. Er zijn Saudi's en Koeweiti's bij; de Fransen staan bekend om hun eigenzinnige aanpak in oorlogszaken; verder zijn er Italianen en Algerijnen... voorwaar geen gemakkelijke klus om duidelijk met elkaar te communiceren, ondanks alle mogelijke technische hulpmiddelen. Oh, die taal...

Maar door het conflict ondergaat de taal zelf Orwelliaanse gedaanteveranderingen: *Newspeak*. In de roman *1984* - nu verouderd, naar men zegt - wordt met die term bedoeld: een taal die eigenlijk het tegenovergestelde uitdrukt van wat wordt gezegd, als je begrijpt wat ik bedoel. *The Guardian* van 17 januari 1991, de dag dat de oorlog begon, is nog volledig gewijd aan voorbeschou-

wingen, omdat de oorlog te laat was om de krant nog te halen. Eén van de artikelen is een recensie van *Jane's*, weekblad voor en over oorlogsindustrie. De recensent schrijft: De raporten zijn geschreven in een unieke stijl, waarin beknoptheid breedsprakerig is, woordbetekenissen worden in hun tegengestelde omgekeerd. Slecht betekent goed. (...) Een helm wordt gewaardeerd voor zijn bescherming tegen exploderende munitie; en de munitie geniet bewondering omdat ze een stalen helm vanop 150m afstand kan doorboren. (...) Het enige onderwerp zijn slachtpartijen, maar het woord ,doden' wordt nauwelijks gebruikt. Verminken in het geheel niet. (...) Over mensen wordt gesproken alsof ze machines zijn, ze zijn ,doelen', ,manschappen', dingen... Het gaat niet om eufemismen, het is jargon. Zegt de auteur: Ik bekijk de dingen zuiver vanuit een mechanisch gezichtspunt.

Maar dit tijdschrift staat niet alleen met

zijn *Newspeak* en *Doublethink*. Ondervraagd over de Belgische mirages in Turkije, zei een woordvoerder van het Belgische leger dat onze vliegtuigen daar alleen een defensieve opdracht hebben. Op de vraag waarom deze vliegtuigen dan toch bommen bij zich hadden - toch offensieve wapens, volgens de journalist - antwoordde de woordvoerder: „Wapens zijn offensief of defensief naar gelang van het gebruik. (M.a.w. er bestaan op zich geen offensieve wapens.) Die bommen zijn er enkel voor het geval de opdracht zou veranderen." Hoe moeten we dat verstaan: de bommen zijn zogezegd defensieve wapens, want ze zijn in Turkije voor het geval de defensieve opdracht in een offensieve wordt omgezet. Of begrijp ik het verkeerd?

Tenslotte nog een laatste puntje. Propaganda is sinds de eerste wereldoorlog één van de effectiefste middelen om het thuisfront achter „onze jongens daar aan het front" te houden. In *The Times* verscheen een analyse van de Britse oorlogspropaganda in de twee wereldoorlogen en in deze oorlog. Wat bleek: één en dezelfde tekst met respectievelijk *Der Kaiser, Hitler,* en *Saddam Hoessein* als naam ingevuld, - waarin de slechten uiteraard als demonen worden afgebeeld - bleken bruikbaar voor elk der campagnes. Zoiets als de *Sweep Stake* dus, brieven vol lof en loze beloften, met de enige bedoeling de ontvanger ervan een rad voor de ogen te draaien.

Laten we het hier bij houden. Onze marge is vol. We hebben het enkel gehad over taalfenomenen in de rand van de oorlog, en ik voel het al aankomen dat men mij een zwartkijker (of luisteraar?) zal vinden. Hoe afschuwelijk moet het echter niet zijn als je uit die marge treedt en in de echte oorlog binnenstapt - hoe *clean* die dan ook mag worden gevoerd?

gvd

Oscar Van Schoor - De groene pil (1873-1936)

Vijfenvijftig jaar geleden overleed een belangrijk Vlaams esperantist, en het wordt stilaan tijd om eens een „Im Memoriam" aan hem te wijden. In de talrijke Esperanto-tijdschriften die we doorzochten, vonden we geen enkel artikel over hem. We vonden dat wel in het *Pharmaceutisch Tijdschrift voor België*, 1973 dat een volledig nummer wijdde aan deze veelzijdige figuur. Niemand is sant in eigen land, wat?
Oscar Van Schoor werd geboren te Dendermonde op 4 februari 1873. Zijn vader was letterzetter, zijn moeder winkelierster. Hij studeerde aan het college van zijn geboortestad en begon op 17jarige leeftijd zijn universitaire studies. Door zijn bijzondere aanleg voor talen, verwachtte iedereen dat hij Wijsbegeerte en Letteren zou gaan studeren, maar hij voelde meer voor het beroep van apotheker. Langs een schoolkameraad die inwoonde bij een grootoom apotheker, had hij namelijk de mooie kanten van dat geheimzinnige beroep leren kennen.
Het werd geen gemakkelijke opgave. Maar de keuze was niet zuiver idealistisch. Omdat zijn vader door ziekte zijn beroep had moeten vaarwel zeggen, leerde de jonge Van Schoor de prikkel van materieel tekort kennen. Zijn studie moest hij dan ook zelf bekostigen. Gelukkig vond hij een studentenjob bij... een apotheker. Tijdens een diner - dat hij zelf organiseerde om zijn 30 jaar apotheker te vieren, omdat niemand anders op dat idee kwam - refereerde hij tijdens een tafelrede aan die periode: „Zo behaalde een in wezen schitterend begaafd student zijn apothekersdiploma met grote... ‚compassie'".
De dag na de deliberatie reisde hij met zijn moeder, die intussen weduwe geworden was, naar Herentals waar hij de dag daarop aan zijn loopbaan als apotheker begon. Het vlotte echter helemaal niet. Herentals was toen nog een kleine Kempische gemeente en de meeste dokters waren toen nog hun eigen apotheker. Maar deze nood had ook zijn goede kanten, want zo hield Van Schoor heel wat tijd over om (veelal flamingantistische) artikelen te schrijven in o.a. *Kempenland*. Ook werkte hij mee aan de Leuvense *Annales de Pharmacie*.
Met de eeuwwisseling kwam er echter ook een kentering in zijn carrière. Hij kon in Antwerpen een apotheek overnemen. Hiermee ging zijn definitieve loopbaan van start. In 1910 huwde hij met Leonie De Wolf, zuster van een stagiair-apotheker. Ze hadden zes kinderen.
Het is opvallend hoeveel belangstelling Van Schoor had voor dingen naast zijn beroep. Hij bouwde een unieke bibliotheek uit, legde een kostbare verzameling van apothekerspotten en vijzels aan en was bedrijvig in talloze intellectuele verenigingen. In een tiental ervan was hij was secretaris; van zes beroepsorganisaties was hij medestichter, en in een vijftiental andere werkend lid. Ondanks dat vond hij ook nog tijd om te schrijven! Zelf zegde hij dat hij alleen maar gevolg gaf aan een inwendige drang, waaraan hij niet kon weerstaan. Zijn schrijverstalent was inderdaad onmiskenbaar. Hij was polyglot, schreef vlot in acht talen. Ondanks zijn Vlaamse overtuiging schreef hij het liefst en het vlotst in het Frans.
Wij verzamelden een lijst van 91 publicaties van zijn hand: 44 in het Frans, waarvan 40 over zijn vak en vooral over de geschiedenis van de farmacie. Onder de 17 artikels in het Nederlands zijn er 4 voordrachten voor de Katholieke Vlaamse Hogeschooluitbreiding. We vinden telkens één artikel in het Spaans en het Italiaans, allebei ter gelegenheid van een beroepscongres in die landen.

In het Vlaamse land zijn de belangrijke activiteiten van de komende maanden de dag van de internationale vriendschap op 2 maart in **Oostende** en de Algemene Ledenvergadering van de bond in **Antwerpen** op 16 maart. Die data zijn vast voorbehouden.
Internationaal is de Paasvakantie een nieuw hoogtepunt - met bijeenkomsten o.a. in Nederland (NEJ-weekeind), Duitsland (PSI) en Italië (IJF). Als je voor deze evenementen nog niet hebt geboekt, ben je waarschijnlijk schromelijk te laat. Daarom is het best wat verder weg te kijken. Bijvoorbeeld het SAT-congres in **Amboise** (Frankrijk) van 30 maart tot 2 april. Of je zou met Pinksteren (26 tot 30 april) kunnen deelnemen aan het Franse Nationaal Esperantocongres in **Boulogne-sur-Mer**. Historisch gezien een interessante plaats, omdat daar het allereerste Wereldcongres plaats had.
Voor buitenlanders is het Franse Congres erg interessant omdat zij als gasten worden beschouwd en geen congresbijdragen hoeven te betalen. Ook Schotland (**Prestwick**, 10-12 mei) en Duitsland (**Munchen**, 17-20 mei) houden hun Nationaal Congres. Misschien zou FEL zich daar eindelijk ook nog eens aan moeten wagen.
Verderweg zijn er een Tennisvakantie in **Bydgoszcz** (Polen) van 5 tot 12 mei of het IFEF-congres (Spoorwegen) in **Olomouc**, Tsjechoslovakije van 11 tot 18 mei. Of er zijn de ernstige bijeenkomsten: in **Grésillon** (van 27 maart tot 3 april) voor Esperanto-leraren; een seminarie over de dichter Julio Baghy (**Bouresse**, 3-11 mei); of een Conferentie over de Spoorwegen bij het begin van het 3de millenium, in **Brno**, Tsjechoslovakije op 9 en 10 mei.
Voor ieder wat wils!

Hij waagde zich ook aan literair werk, en daarvoor reserveerde hij het Esperanto.
Die taal begon hij reeds in zijn Herentalse tijd te leren. Volgens de „Geschiedenis van *La Verda Stelo*" kende hij ook Volapük. Zijn naam komt voor in *Tutmonda jarlibro Esperantista* van 1906 in de lijst van de Antwerpse leden.
Van 1908 tot 1911 was hij penningmeester van de *Belga Ligo Esperantista*. In 1908 wordt hij voorzitter van *Antverpena Grupo Esperantista*. Dat blijft hij onafgebroken tot 1927. Vanaf het begin was hij redacteur van *Belga Esperantisto*. De grootste bedrijvigheid spreidde hij ten toon van 1909 tot de Eerste Wereldoorlog. Hij publiceerde: 5 verhalen, 3 toneelstukken, vertalingen van 6 Vlaamse teksten, waaronder in boekvorm „Van Zon zaliger, door hemzelf verteld" van R. Vermandere. Hij vertaalde een 10-tal Vlaamse liedjes (o.a. „Het Loze Vissertje" en „Mijn Vlaandren heb ik hartelijk lief"). Tevens componeerde hij in 1912 de muziek voor wat later dé Esperanto-hymne zou worden, *La Espero*.
Na de oorlog vallen zijn redactionele activiteiten stil. Wel blijft hij overtuigd van het Esperanto-ideaal, getuige daarvan een werk over de geschiedenis van de wereldtaal (verschenen in 1920 bij de Algemene Katholieke Vlaamse Hogeschooluitbreiding, 80 p.).
We zouden het nog kunnen hebben over zijn werk in de internationale apothekerswereld; over zijn deelname aan talrijke congressen; over zijn medewerking aan het 7de (1911) en 20ste (1928) Esperanto-Wereldcongres te Antwerpen... maar laat ons het hierbij houden.
Van Schoor overleed aan een hartaanval op 8 juli 1936, enkele maanden na het vieren van zijn 40 jaar apotheker, dat ditmaal door zijn collega's en vrienden niet werd vergeten.

k.h.

Hoe gemakkelijk kan iets moeilijks zijn?

Vorige keer probeerden we duidelijk te maken, dat geen enkele taal gemakkelijk is, Esperanto evenwel minder moeilijk. Een taal is echter niet iets dat je koopt en op zak steekt. Je verwerft ze niet vanzelf, niet zonder moeite.
Esperanto leert men meestal niet op natuurlijke wijze, als baby, maar op latere leeftijd. Velen hebben ondervonden dat Esperanto de enige taal is die men „uit een boek" kan leren. Dit wil zeggen: een intellectueel zal de basisregels in een mum van tijd assimileren; geoefende aandacht en een betrouwbaar geheugen doen de rest. Hij leert door lectuur en... al doende. Taalkennis weerspiegelt levenservaring en bewustzijnsveld en is er rechtevenredig aan. Een analfabeet leert uiteraard moeilijker een nieuwe taal dan iemand die veelbelezen is. Taalkennis is een continuum van nul tot oneindig. Bij het proces van taalbeheersing willen pedagogen ons helpen. Alleen moeten ze daarvoor eerst zelf de taal (en niet alleen hun vak) beheersen.
Jammer, zelfs de dikste spraakkunst geeft over de simpelste dingen: het lidwoord, hoofdlettergebruik, woordvolgorde... geen uitsluitsel. In welk leerboek vindt men de achtervoegsels: *-abl, -al, -ator, -e, -end, -esk, -iĉ, -ik, -im, -iv, -oz, -unt, -ut*, en voorvoegsels als: *pa-, des-*? Ook woordenboeken zijn nooit volledig.
Het is eigenlijk onze voorkennis van de eigen taal die Esperanto „moeilijk" maakt. We lopen al te gemakkelijk in de valstrikken die onze taalgewoonten spannen: fabrikant (*fabrikisto*), cursist (*kursano*), moordenaar (*murdinto, murdisto*). Sommige fouten worden uiteindelijk door de traditie geijkt: *Esperantisto* (eigenlijk „Esperantano"). Waar gaat de gewone taalgebruiker te rade, wanneer hij extremen constateert: enerzijds: *esperanto, esperantistoj*; anderzijds: *porEsperantaj, geEsperantistoj, eksterEŭropaj*?
We nemen even enkele belangrijke spraakkunstelementen onder de loep:

- de bijzonder praktische omwisselbaarheid van de woorduitgang (vier basiscategorieën): natuurlijk moet men de woordsoorten uit elkaar kunnen houden: werkwoorden, zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden, bijwoorden. (Het is ook goed te weten wat het verschil is tussen voorzetsel en voegwoord, voorzetsel en voorvoegsel, achtervoegsel en uitgang, bijwoord en bepaling);
- wie in zijn eigen taal het veschil niet kent tussen „noemen" (overgankelijk) en „heten" (onovergankelijk) zal zeker moeite hebben met de opdeling van werkwoorden in transitieve en niet-transitieve (en de achtervoegsels om de ene soort in de andere te veranderen: drinken, drenken; koken - doen koken en gekookt worden); toch zoekt men hier al te vaak spijkers op laag water: alleen van de betekenis hangt het af, of een werkwoord (in)transitief is (het kan ook beide zijn: *ŝia koro bat(eg)as*, haar hart bonst / *li batas la hundon*, hij slaat de hond);
- het al of niet gebruiken van reflexieven: zeer eenvoudig in enkelvoudige zinnetjes, wordt al vlug een hoofdbreker in samengestelde zinnen;
- er zijn slechts 3 tijden (uitgangen: *-is, -as, -os*), en het gebruik ervan is in de indirecte rede hezelfde als in de directe rede, maar weinigen beseffen wat hiervan de gevolgen zijn;
- Esperanto kent acht deelwoorden (in plaats van twee zoals in het Nederlands), vier onvoltooide en vier voltooide, die elk als naamwoord, adjectief of bijwoord kunnen worden ge-

bruikt; geniaal, maar anders dan we gewoon zijn; dat is ook de reden waarom over *-ita* en *-ata* hele boeken werden geschreven en dit (nu zinloos) geschrijf gaat nog steeds verder, want relatief simpel blijkt voor sommigen niet simpel genoeg; een struikelblok hier: onovergankelijke werkwoorden (dus zeker al die met *-iĝ-*) kunnen enkel „actieve" (= onvoltooide) deelwoorden hebben: *frostinta* (bevroren); *evoluinta* (geëvolueerd), *elsanginta* (leeggebloed); *edziĝinta* (gehuwd); *divorcinta* (gescheiden); in het Nederlands „passieve" deelwoorden moeten vaak „actief" vertaald worden en dan komt de kat op de koord: gesitueerd (= liggend te): *situanta* (of nodeloos gecompliceerd: *situigita* (= geplaatst, gelegd);

- de accusatief (die hoe langer hoe meer wordt gebruikt) wijst niet alleen het lijdend voorwerp aan, maar heeft een meervoudige functie; is daardoor uiterst nuttig, doch niet altijd gemakkelijk;
- Esperanto bezit ook joker-elementen die problemen kunnen oplossen: *-n, -um, je, bleki...*

Ziehier onze struikelblokken... Maar goed, we zijn voorbijgegaan aan een hele reeks taalvereenvoudigingen, die vanzelfsprekend het leerproces verkorten en/of vergemakkelijken: het regelmatig accent; probleemloze spelling en uitspraak (schrijf wat je hoort, en spreek uit wat je leest); geen geslachten voor naamwoorden; meervoudvorming zonder uitzonderingen; kenmerkende uitgang voor de hoofdwoordsoorten; heerlijk eenvoudig telwoordsysteem; correlatieven en voor- en achtervoegsels die het leren van de woordenschat verlichten; het grote vermogen tot opnemen van vreemde, „internationale" woorden. C.D.

Cijfers over letters

Naar jaarlijkse gewoonte publiceren we de top-tien der best verkochte boeken. Dat geeft een goed beeld van de activiteiten van de bond, omdat het alle aspecten ervan behelst: uitgeverij, productie, administratie... De eerste lijst zijn boeken uit de FEL-uitgeverij (internationale verkoop), de tweede uit andere (verkoop in Vlaanderen).

FEL-boeken:

1.	1887 kaj la sekvo (herdruk)	211
2.	Dolĉe-amare	172
3.	Grammaire ABC	169
4.	Internacie kuiri	150
5.	Materialoj pri akuzativo	96
6.	Nova realismo	87
7.	Sennaciece tra la mondo	76
8.	Manlibro pri ĵurnalismo	73
9.	Kromosomoj	71
10.	Vortaj aludoj	55

Niet-FEL-boeken:

1.	Prisma-woordenboek	190
2.	La bona lingvo	38
3.	Tra la labirinto	27
4.	Karlo	26
5.	Mi vizitis grandan urbon	24
6.	Privilegia vojo	18
7.	Esperanto-leerboek	17
8.	Gerda malaperis	16
9.	Bildvortaro	12
10.	Lasu min paroli plu	10

Opvallend is dat *1887 kaj la sekvo*, ondanks het feit dat het om een herdruk gaat, goede resultaten boekt. Ook het Prisma-woordenboek blijft verkopen, een goed teken voor de gezondheid van de beweging. Toch blijft het opvallend, dat het leeuwendeel van de verkochte boeken thuishoren in de categorie „studieboeken". Klaarblijkelijk is Esperanto bij velen toch niet echt een deel van het gewone leven. *Koop eens een roman!*

Lokaal en internationaal

Reeds geruime tijd is de ether bezwangerd geraakt met talrijke piraatradio-zenders. De toestand werd zo erg, dat de overheid enerzijds zich genoodzaakt zag om het feit te aanvaarden, anderzijds de kans niet liet liggen om er munt uit te slaan door de toestand te reguleriseren. Van dan af waren vrije (commerciële) radio's een feit.
Ook het Esperanto ontsnapt er niet aan. Niet dat er in Vlaanderen of Nederland een eigen station zou worden opgezet, de beperkingen in zake zendbereik maken zoiets totaal onhaalbaar. Maar er wordt duchtig gebruik gemaakt van de bestaande zenders...
Locale radio's bieden immers ruime faciliteiten en mogelijkheden om informatie over Esperanto te geven en cursussen aan te kondigen. Onlangs nog werden deelnemers aan het Cuba-congres geïnterviewd via diverse lokale radio's en de regionale zenders van BRT 2. Vooral tijdens het jubileumjaar waren er talrijke informatieve programma's te beluisteren via elk BRT-radionet tot zelfs de wereldomroep. Ook in Nederland wordt nu en dan - wanneer zich een gunstige gelegenheid voordoet - gebruik gemaakt van de informatiezender radio 1 en de educatieve zender radio 5. Maar tot heden zijn er nog geen reguliere programma's in het Esperanto.
In het buitenland bestaan zulke lokale zenders met eigen Esperantoprogramma's wel. Natuurlijk zijn die hier niet te ontvangen, maar het fenomeen is interessant genoeg om in deze rubriek te vermelden:
In Brazilië zijn er 3 stations: in Sorocaba en Brasília en één in Rio de Janeiro met een programma dat zich specifiek op spiritisten richt, een groep die zowel in de maatschappij als in de Esperantowereld sterk vertegenwoordigd is.
Frankrijk heeft 3 lokale Esperanto-programma's in Parijs, Nevers en Toulouse. De laatste zender richt zich vooral tot jongeren en wordt verzorgd door een vereniging die zich tot doel heeft gesteld populaire muziek in het Esperanto te commercialiseren: zij noemt zich: Eŭrokka.
Verder zijn er lokale programma's in Spanje (Córdoba, Sabadell en Valencia), Italië (Verona), Joegoslavië (Maribor) en Bulgarije (Sjoemen).
Ook de Scandinavische landen blijven niet achter: In Zweden maken de lokale Esperantogroepen gebruik van een plaatselijke omroep in Malmö, Sundsvall en Västerås. In Finland is er een zender die zijn Esperantoprogramma over de hoofdstad, Helsinki, zelf uitstrooit.
Ten slotte wordt in Hongarije wekelijks een programma uitgezonden van 10 minuten via het derde nationaal programma en tijdens de vakantiemaanden juli-augustus ook in Pécs.
Het is duidelijk dat in het Nederlandse taalgebied de mogelijkheden niet ten volle worden uitgeput. Gewoon nog maar de mogelijkheden aanwenden die er zijn, biedt al heel wat perspectieven: want eigenlijk kan je informatie over Esperanto op elk niveau uitzenden: lokaal om plaatselijke cursussen en clubactiviteiten aan te kondigen, nationaal (bijvoorbeeld in het BRT-radio 1 programma Atlas; of via één van de grote Nederlandse zendgemachtigde verenigingen).
Internationaal ligt het misschien minder voor de hand, maar voor sommige gelegenheden (bijvoorbeeld congressen) zou een intieme samenwerking tussen de Vlaamse en de Nederlandse bond kunnen leiden tot een nationale radioslag in beide landen tegelijkertijd... als dat geen weerklank heeft! En dan mag je ook de mogelijkheden van de respectieve Wereldomroepen eventueel in het kader van de Europese éénwording, niet uit het oog verliezen. JPVDD

Do... dus gaan we verder

Wie denkt dat alleen de redacteur van *Horizontaal* zich onledig houdt met het uitdenken van allerlei accurate en minder accurate taalgrapjes heeft het lekker mis. We wezen er al op dat we beroemde - zo niet beruchte - voorlopers hebben. Vele tijdschriften doen er trouwens occasioneel ook aan mee. Maar er is ook vers nieuws: In oktober 1990 verscheen in Frankrijk het eerste nummer van *Enigmo: dumonata speciala revuo pri krucvortoj kaj aliaj spiritaj ludoj en Esperanto* (Raadsel: Tweemaandelijks tijdschrift voor kruiswoordraadsels en andere denkspelletjes in het Esperanto). Het tijdschrift staat onder redactie van Viorel Paltineanu uit Toulouse. Een abonnement kost 96 FRF (circa 650 BEF). Bestellen kan langs FEL. Natuurlijk is het pas het eerste nummer en moeten we afwachten wat het wordt, maar de eerste recensie was lovend. Maar laat ons nu voortgaan met ons alternatief woordenboek.

DAMAĜO: schade; het is spijtig dat we het moeten toegeven, maar uit dit woord blijkt duidelijk dat Esperanto zowel sexistisch als sociaal discriminerend is, immers: de leeftijd (*aĝo*) brengt alleen schade toe aan vrouwen, maar dan enkel die van een betere klasse (*damo*).

DEVI: moeten; juist, het bevel komt altijd van de ander deelnemer in de discussie.

DISKORDO: tweedracht; hoewel dit bij DJ's ongetwijfeld *diskmalordo* teweeg brengt kan het volgende lemma daar wat aan verhelpen.

DISKRETO: discretie; want met zulk een rekje (*reto*) blijven de platen wel op hun plaats.

DIURNO: etmaal; jammer dat Nietsche dat nooit heeft geweten, want hij zou er zijn „God is dood theorie" mee kunnen staven: *dia urno* (een goddelijke urne)... dient toch om asse van een overledene in op te bergen, of niet soms?

EJFELO: meestal *-turo*: Eiffel(-toren): beroemd monument in Parijs dat zijn ontstaan vond in hetzelfde jaar als Esperanto. De bedoeling was dat hij maar 100 jaar zou meegaan (in tegenstelling tot onze taal). Het is jammer dat hij niet werd afgebroken, want als men de brokstukken ervan enigszins anders organiseert zou men er gemakkelijk een *FELejo* (VEB-lokaal) van kunnen maken. (Op dezelfde plaats?)

ELEKTROLITO: elektroliet; dit houden we tegoed voor het lemma *lito*.

ERARIGI: misleiden; dit is nog eens een woord dat een mens uiterst nauwkeurig inlicht over zijn ware aard. Immers *ero* is een deeltje en *arigi* is bijeenbrengen, leggen, zetten. Wanneer je die deeltjes nu zoals bij een puzzel niet netjes op hun plaats legt, maar gewoon op een hoopje veegt, dan heeft de ontvanger heel wat last om het oorspronkelijk geheel terug te vinden. Is hij daarmee niet een beetje misleid?

FAKIRO: fakir; neen, neen, neen... een fakir *ne fake iras* (loopt niet vakbekwaam) hij zit: dus moet het een *faksido* worden... maar dat kan ook niet, want dat woord hebben we met de moderne communicatie-apparatuur te vaak nodig. Wat kan een *faks-ido* immers anders zijn dan elk stukje papier dat uit een telefax komt?

FEKULO: zetmeel; neen, het is geen feëriek insekt, wel een schijtlaars?

FELIĈO: geluk; alweer een bewijs van de sexistische mogelijkheden van het Esperanto... door vrouwen soms onderschat, waaraan FEL actief meewerkt: zijn leden van FEL enkel -iĉ- (het alternatieve achtervoegsel om de hij-beesten aan te duiden)? gvd

Over immigratie en kasten

Het woordbezit van een taal staat beschreven in woordenboeken. Voor het Esperanto is de PIV een welbekend oriëntatie punt. In vele gevallen wordt één zo'n woordenboek uitgekozen als norm: als het daarin staat, dan hoort het bij de taal; en als het er niet in staat...? Wat ik in dit nummer ter bespreking voor mij heb liggen zijn twee woordenboeken, die elk een bepaald aspect van de taal als hun domein hebben gekozen.

Koffie, kaffer en katoen. Arabische woorden in het Nederlands. *Marlies Philippa*, Amsterdam, Pantheon, 1989.

Het eerste woordenboek brengt gastarbeiders bij elkaar. Niet eender welke gastarbeider, maar specifiek diegenen, die komen uit de landen aan de zuidrand van de Middelandse Zee. Ze worden gerangschikt volgens drie hoofdthema's: het alledaagse leven waarin woorden voorkomen over eten en drinken, handel, scheepvaart, muziek en dieren... Het tweede thema behelst de wetenschappen: geneeskunde, scheikunde, wiskunde en sterrenkunde. Het laatste thema brengt woorden samen die meer cultuurgebonden zijn: namen van gezagsdragers of woorden in verband met religie. Een register maakt opzoeken gemakkelijk en een literatuurlijst biedt een overzicht van de door de auteur geraadpleegde bronnen (meest al gelijkaardige woordenboeken uit andere talen).

Eponiemenwoordenboek. Woorden die teruggaan op historische personen. *Ewoud Sanders*, Nijgh en van Ditmar, 1990.

Sommige woorden komen in een taal binnen doordat de uitvinder van de zaak of de eerste gebruiker ervan zijn naam eraan geeft. Bekende voorbeelden zijn *colbert* of *molières* en ook de *fröbelklas* hoort daarbij. Maar dat woorden als *beurs, fiets, hortensia* of *oogst* daar ook bij behoren, zal wel meer verwondering wekken.

De woorden in dit woordenboek staan gewoon alfabetisch gerangschikt. Een register maakt ook hier opzoeken makkelijk al is hij minder nodig. Enkel voor woorden die onder een ander woord zijn opgenomen (bijvoorbeeld: alle woorden die zijn afgeleid van schildersnamen staan onder de eerste schildersnaam) is hij onmisbaar.

Beide werken verschillen in zoverre van een gewoon woordenboek dat de woorden niet alleen maar worden verklaard. Neen, de auteurs hebben zich de moeite getroost om rond elk woord een leesbaar stukje te schrijven, dat de oorsprong schetst en de mogelijke weg aanduidt waarlangs dit vreemde bloed onze taal heeft bereikt.

Woordenboeken... je hebt ze in allerlei soorten; en de woorden van een taal... ze komen uit alle windstreken, via de meest onverwachte wegen. Deze twee werkjes illustreren dat op een aangename en toch ook leerrijke manier. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Heb je ook een boek gelezen, hetzij over taal, hetzij in het Esperanto, dat je de moeite waard lijkt, schrijf dan zelf een recensie en stuur die naar de redactie van Horizontaal. Misschien krijgt. ze al een plaats in het volgende nummer.

Taal als therapie

De poëzie van een bekend Nederlands dichter, Edward Hoornik, wordt gekenmerkt door zijn obsessie voor zijn kampervaringen tijdens de tweede wereldoorlog. In zijn poëzie probeert hij die traumatische ervaring van zich af te schrijven en zo een genezend effect te bewerkstelligen. Het blijft altijd bij een pogen, maar is wel bron van grote creativiteit. De poezie wordt zo catalysator tussen obsessie en genezing.

Wellicht heeft iedereen die dergelijke ervaringen heeft meegemaakt, zijn eigen methode ontwikkeld om de last ervan draaglijk te maken. Misschien wekt het verwondering dat voor sommigen het Esperanto als zo'n catalysator fungeert. Wekt het verwondering, het bewijst ook dat Esperanto in het werkelijke leven staat, met beide voeten op de grond. Dit is het verhaal:

Toen de oorlog uitbrak woonde en werkte ik in Bandung. De Japanners bezetten het land en velen - onder wie ikzelf - werden naar gevangenenkampen gedeporteerd. Drie volle jaren gevangen... en toen ik het er uiteindelijk toch nog levend vanaf bracht, wat restte er mij? Al mijn bezittingen kwijt, één en al frustratie, door de ontberingen en de behandelingen een levend wrak zowel lichamelijk als geestelijk. Hoe kom je daarmee klaar? Hoe kom je er weer bovenop? Vergeet de opvang door de maatschappij, voor zulke crisisgevallen is die er niet.

Ik keerde terug naar Nederland, gebroken, en probeerde er het beste van te maken. Vele jaren later las ik een artikeltje over een Esperantobijeenkomst in de Dierentuin. Uit nieuwsgierigheid en zonder grote verwachtingen ging ik erheen en maakte er kennis met Andreo Cseh - in de cursus die hij toen leidde heb ik de taal geleerd en me aangesloten bij de plaatselijke club en bij de Wereldbond. Toen gebeurde het. Op zekere keer kwamen twee Japanse esperantisten naar onze club een lezing geven. Die heb ik aangeklampt. Ik vroeg hen me een adres te verschaffen in hun land, opdat ik daar ter plaatse eens over mijn „problemen" van gedachten zou kunnen gaan wisselen. Dat was natuurlijk geen punt, en een tijdje later was ik op weg, terug naar de plaats van...

Zo is er stilaan iets gegroeid. Er kwam een intense briefwisseling tot stand. Vriendschap ontsprong uit die contacten en we leerden begrip opbrengen voor elkaars standpunten en ervaringen. Het trauma blijft, nog steeds slaat op onverwachte momenten de gruwelijke pijn van die oorlogservaringen toe. Maar ik heb ook veel kunnen verwerken en kan er nu veel beter me leven. Laat ons zeggen dat ik het „onder controle" heb... dank zij en met de hulp van het Esperanto.

Voor dat therapeutisch effect en voor de vele vriendschappen die ik heb kunnen maken ben ik al jaren dankbaar.

(I. Dijkhoff-Lenze)

Je hoort het, dit is geen verhaal van heldenmoed en triomf. Het gaat ook niet over een Nobelprijs, of een farmaceutisch wondermiddel, al evenmin is het een bron van economische welstand. Het is gewoon het verhaal van de tuinkruiden, in minieme hoeveelheid aanwezig, die het leven - de soep - leef- (of eet-)baar maken.

Wil jij ook dat deze rubriek blijft bestaan? Heb je zelf interessante of prettige ervaringen met het Esperanto die je op een andere manier niet zo gemakkelijk meemaakt, schrijf dan zelf eens een stukje en stuur het op naar de redactie.

Esperanto en politiek

Por hundon dronigi
oni nomas ĝin rabia

We zullen het in deze bijdrage niet hebben over „interne Esperanto-politiek" - dat komt later misschien wel eens aan bod. Wel handelt dit stuk over het gebruik - voor de tegenpartij natuurlijk *mis*bruik - van het Esperanto voor politieke doeleinden.
Een belangrijke vaardigheid in het politiek bedrijf (waar, wanneer en hoe dan ook) is het klaar en duidelijk kunnen afschilderen van de goeden (wij) en de slechten (de tegenpartij); het gelijk (ons standpunt) en het ongelijk (de andere kant).
Zowel tijdens de eerste als de tweede wereldoorlog gaf het Duitse leger regelmatig, soms zelfs dagelijks, gedrukte frontberichten uit in het Esperanto. Een quasi volledige verzameling van deze berichten kan men raadplegen in de Stadsbibliotheek van Kortrijk (Vanbiervliet-fonds). Er bestond toen ook een Duitse Esperanto-dienst tot het bevorderen van de Duits-Internationale relaties. Die gaf maandelijks een geïllustreerd tijdschrift over de oorlog uit. Deze dienst publiceerde ook een tiental brochures (o.a. *La kulpo de Entente* (De schuld van de Entente) en *La efikoj de la U-boata milito* (De effekten van de oorlog met onderzeeërs)).
Voor de tweede wereldoorlog werden enkele anti-Hitler boekjes gedrukt en verspreid. Dat was waarschijnlijk te danken aan privé-initiatief. Toch werden ze wel degelijk opgemerkt en gevolgd, want de auteur werd door de nazi's opgespoord.
Ook tijdens de Japans-Chinese oorlog werd door beide partijen het Esperanto voor propaganda-doeleinden gebruikt. Er werden heel wat brochures gedrukt en in massa verspreid: de Japanners om de bezetting van Mandsjoerije goed te praten; de Chinezen om de wandaden van de Japanners in China aan de kaak te stellen.
Opmerkelijk en interessant zijn vooral de publicaties die door regimes en regeringen in het leven worden geroepen. Op het ogenblik van verschijnen is het echter niet altijd gemakkelijk vast te stellen dat het om regeringspublicaties - en manipulaties - gaat. Altijd wordt getracht er de schijn van een privé-onderneming aan te geven. Het geeft echter wel te denken, wanneer men ergens constateert dat een bepaald tijdschrift helemaal niet verkrijgbaar is in het land waar het wordt uitgegeven - soms is het daar regelrecht veboden - of wanneer men er niet meer vanaf geraakt wanneer men een buitenlands abonnee is. Die toestand bestond gedurende vele jaren voor het Chinese tijdschrift *El Popola Ĉinio*.
De Esperanto-beweging in Oost-Europa maakt momenteel een zware crisis door. Velen proberen thans uit te maken waar voor de leidende esperantisten de grens lag tussen de loyauteit voor de beweging en het bevel van hogerhand. Ongetwijfeld zal in de ontwikkelingen die zich daar nu afspelen heel wat stof te rapen vallen voor een vervolg op *La danĝera lingvo* (De gevaarlijke taal).
Ja, zelfs in Vlaanderen heeft het Esperanto tijdens de hitte van de strijd, en voornamelijk via *Flandra Esperantisto*, een „politieke" rol gespeeld.
Telkens wanneer er conflicten rijzen tussen volk, natie en staat verschijnen de noodkreten in de Internationale Taal. De grote waarde ervan is dat deze noodkreten steeds oproepen tot een vredelievende oplossing en blijk geven van een grote sympathie voor het volk van wie ze uitgaan.

p.d.s.

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen voor 1 april (!) 1991. De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

FEL

Flandra Esperanto-Ligo

In het Esperantohuis (Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen; tlf. 03/234 34 00 - fax: 03/233 54 33) kan u terecht voor alle actuele informatie over Esperanto. Het Centrum biedt nog tal van andere diensten: wetenschappelijke bibliotheek; boekhandel; cursus voor zelfstudie... Bezoek aan het centrum is mogelijk tijdens de kantooruren, liefst na afspraak.

zaterdag 16 maart: om 13.00 uur Open-deur-dag; om 15.00 uur Algemene Jaarvergadering.

FLEJA

Flandra Esperanta Junulara Asocio

De jeugdafdeling van FEL, uiteraard.

zaterdag 16 maart: om 10.00 uur: Algemene Ledenvergadering, in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

ANTWERPEN

La Verda Stelo

Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het lokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.

vrijdag 1 maart: We laten onze fantasie de vrije loop, terwijl Edward Spitaels ze in goede banen leidt.
vrijdag 8 maart: Poppen aan een touwtje: Bianka Jacobsen spreekt over marionetten, hoe ze maken, hoe ze hanteren.
vrijdag 15 maart: Rik De Roover leest voor uit eigen werk.
vrijdag 22 maart: Discussie-avond, het onderwerp wordt op een van de voorgaande vergaderingen afgesproken.
vrijdag 29 maart: Goede Vrijdag: traditiegetrouw is er deze avond geen vergadering. Het clublokaal is later op de avond wel toegankelijk.
vrijdag 5 april: Vakantie houden langs de GR7 in Zuid-Frankrijk: Frans Van de Wijngaert vertelt ons hoe je dat het beste kan doen.
vrijdag 12 april: De wet van de zwaartekracht, de snelheid van het licht, de valversnelling... leer meer over de geheimen van de Fysica van Stefaan Cottenier.
vrijdag 19 april: Internationale avond
Mark Fettes, hoofdredacteur van Esperanto, het orgaan van de Esperanto Wereldbond, spreekt over de geschiedenis van UEA.
vrijdag 26 april: Interview-avond: Laat je uithoren of bereid zelf een vraaggesprek voor om anderen het vuur aan de schenen te leggen.

BRUGGE

Paco kaj Justeco

De activiteiten van onze club hebben in principe plaats op donderdag vanaf 20.00 uur in het Hof van Watervliet, Oude Burg 27 te Brugge. Op de 1ste en 3de donderdag conversatie-avond (voor beginners); op de 2de en 4de praatavond indien er geen andere activiteit is aangekondigd. Inlichtingen bij: de heer G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, 8310, St. Kruis- Brugge, tlf. (050) 35 49 35.

donderdag 14 maart: Onze voorzitter geeft de cadans aan voor een avond hersengymnastiek volgens het procédé van de triple-choice.
donderdag 28 maart: Jurek Jurczinski uit Polen spreekt over de economische en sociale mogelijkheden en moeilijkheden van zijn land in zijn commerciële betrekkingen met het Westen.

GENK

Genka Esperanto Klubo

De groep heeft dit seizoen geen vast programma meer. De 2de en 4de dinsdag van de maand samenkomst in het Cultureel Centrum van Genk (zaal 2 of 7), Dieplaan 2, 3600 Genk. De andere dinsdagen, cursus t.h.v. M. Habex, Gildelaan 27, 3600 Genk. Tlf.: 011/35 95 42. Alle programma's beginnen om 19.30 uur.

HASSELT

Esperanto Hasselt

We vergaderen normaal gesproken op maandagavond vanaf 20.00 uur in het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5. Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, Lazarijstraat 122, 3500 Hasselt, tlf. (011) 25 34 57.

maandag 18 maart: Spelen met taal en woorden, het kan, onder leiding van J. Hermans.
maandag 22 maart: De computer: wat kan hij wel? Wat kan hij niet? Wat mag je er wel, wat mag je er niet mee doen? A. Claesen legt het uit van het toetsje tot het chipje...

KALMTHOUT

La Erikejo

Elke derde donderdag van de maand komen wij vanaf 20.00 uur samen in Restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2180 Kalmthout.

donderdag 21 maart: Eerste werk: aanpassing van de statuten aan de nieuwe situatie. Daarna gaan we op de lichtere toer met het spelverhaal van Jules Vestraeten: „Komedie op zee". Alle aanwezigen kunnen een rol spelen.
donderdag 18 april: Ivo Durwael, UEA-bestuurslid belast met informatieverstrekking, spreekt over „Informatie binnen de Esperantobeweging".

KORTRIJK

La Konkordo

De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid om dit fonds te bezoeken na afspraak met de heer C. Vanbiervliet, Oudenaardsesteenweg 158, 8500 Kortrijk, tlf. 056/22 00 11 of de heer Jan Hanssens, Meiweg 23, 8500 Kortrijk (correspondentieadres), tlf.: 056/21 31 06. Bij deze laatste en ook bij Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tlf. 056/20 07 96 kan tevens informatie over het programma van de club worden gevraagd.

vrijdag 1 maart: G. Maertens spreekt over Egypte en fleurt de avond op met dia's.
vrijdag 22 maart: Programma wordt later bekend gemaakt.
vrijdag 26 april: Programma wordt later bekend gemaakt.

LEUVEN

Esperanto 2000

Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond (met verschillende cursussen) en op de 2de woensdag van de maand onze speciale VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

woensdag 6 maart: Cursus voor beginners.
woensdag 13 maart: VESPERO 2000.
woensdag 20 maart: Cursus voor beginners.
woensdag 27 jan.: Cursus voor beginners.
woensdag 3 april: Cursus voor beginners.
woensdag 10 april: VESPERO 2000, het thema wordt later bekendgemaakt.

OOSTENDE

La Konko

Programma van de Dag van de Vriendschap, 2 maart 1991.

09.45 u.	Aankomst van de deelnemers in het stadhuis van Oostende bij de ingang tegenover de aanlegsteiger van de *Mercator*.
10.15 u.	officiële ontvangst door de burgemeester van Oostende in zaal *Alice Frey* (eerste verdieping).
11.00 u.	Feestzitting in de conferentiezaal van het stadhuis met lezingen van Jaak Vandemeulebroucke, europarlementslid, en Hans Erasmus, afgevaardigde van de Nederlandse regering in Brussel.
12.30 u.	Eenvoudig middagmaal in Hertendale, Ieperstraat 22.
14.00 u.	Muzikaal interludium in het stadsconservatorium, Romestraat 36.
15.30 u.	Bezoek aan de versierde zalen voor het gemaskerd bal *Rat Mort*, in het Casino-Kursaal.
16.30 u.	Zoektocht in het autovrije centrum van Oostende.
18.00 u.	Bijeenkomst in restaurant Polaris, Groentemarkt 19.
18.30 u.	Avondmaal gevolgd door een TV-film in Esperanto over Europa. Daarna uitslag van de zoektocht en gezellige babbel.

Financiële bijdrage: 250 fr. voor het middagmaal; 600 fr. voor middag- en avondmaal.

ROTTERDAM

Esperanto-Societo Merkurio

Samenkomsten op de 1ste en 3de woensdag van de maand, uitgezonderd in juli-augustus, in Centra Oficejo de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam. Aanvang 19.45 uur. Gasten zijn steeds welkom. Inlichtingen bij Rob Moerbeek, tlf. (010) 438 15 39.

woensdag 6 maart: Taalspel of vertaling.
woensdag 20 maart: Congresthema: wij discussiëren over de rol die de Noordeuropese landen zouden kunnen/moeten spelen in een eengemaakt Europa en in de Esperantobeweging.

FLE-Afdeling 2

Wij komen samen op woensdagmiddag in lokaal *De Phoenix*, Ilpenstein 68. De samenkomsten starten om 14.00 uur. SAT-ochtenden vinden plaats in *Hulkenstein* en beginnen om 10.30 uur. Inlichtingen: Mevr. J. Quispel, Maarland 4, 3075 JV Rotterdam, tlf. (010) 419 82 01 of 419 53 47.

woensdag 6 maart: Postklaarmaken van *Sennaciulo* en grammaticastudie o.l.v. Jo van Buren.
zondag 10 maart: SAT-ochtend: John Rapley spreekt over Frank Merrick, pianist, componist en esperantist.
weekeind 6-7 april: FLE 80jaar, Jubileumviering in het Natuurvriendenhuis „Morgenrood" in Oisterwijk.
woensdag 10 april: Postklaarmaken van *Sennaciulo*.
woensdag 24 of **zaterdag 27 april:** Met de trein op stap: bezoek aan Bergen op zoom. Liefhebbers melden zich aan tlf. (010) 481 53 88.

SEL

Skolta Esperanto-Ligo

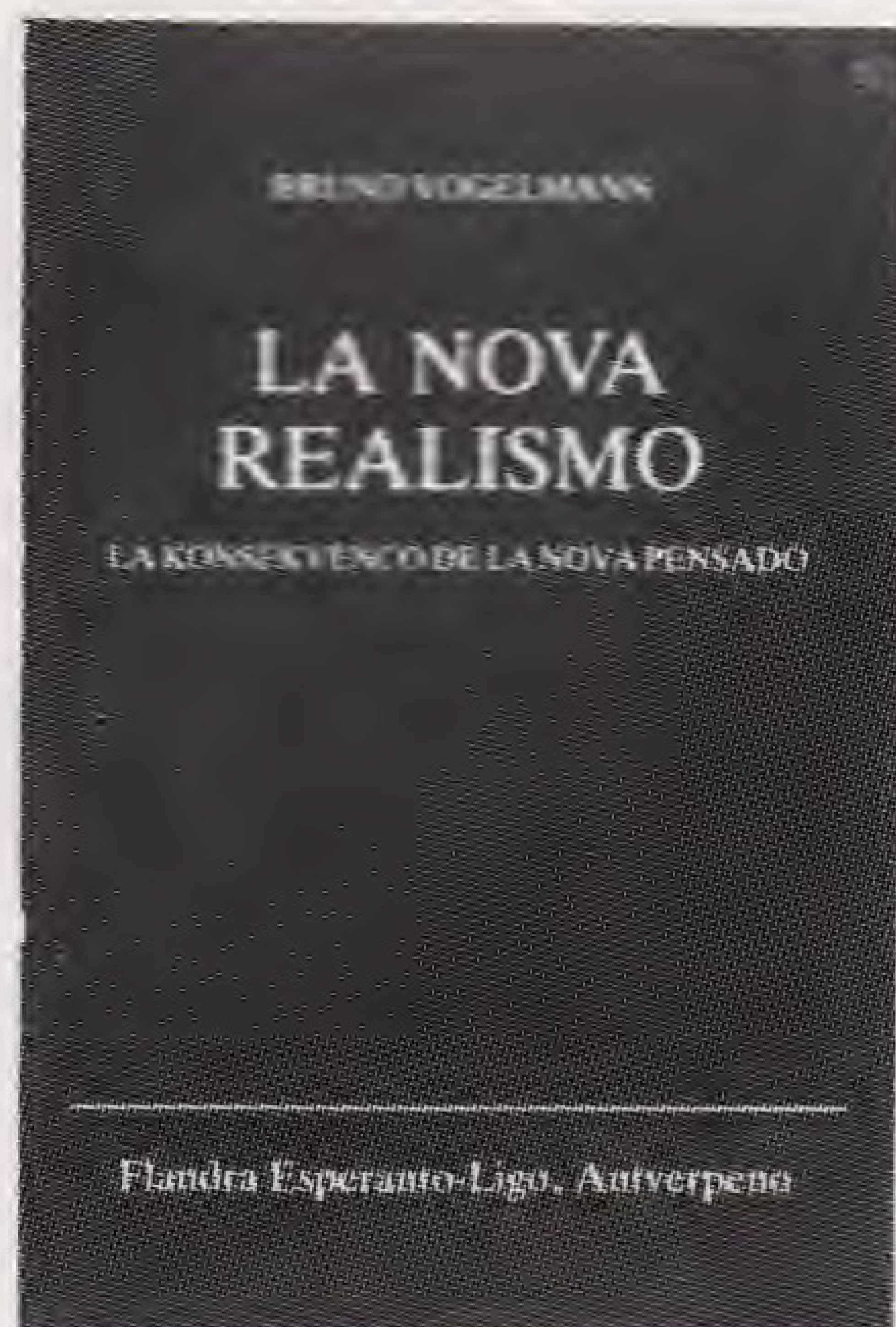
Wij zijn een onafhankelijke scouts-vereniging die Esperanto gebruiken binnen de internationale scoutswereld. De Poolse en Finse scoutsverenigingen organiseren van 2 tot 11 juli een internationaal scoutskamp in het Beskidy-gebergte (Zuid-Polen). Deelnemers moeten minstens 15 jaar zijn. Inlichtingen: A. Bouman, Driesdreef 8, 9030 Gent, tlf. 091/27 48 41 of P. Vandenloock, Meliestraat 18A, 9270 Laarne.

TERNEUZEN

Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo

Bijeenkomsten met gesprekken en bespreking van activiteiten, telkens om 19.30 uur op de eerste dinsdag van de maand op toerbeurt bij een van de leden thuis; iedere donderdag om 19.00 uur, cursus in het Zeldenrust-college, Zeldenrustlaan 2, Terneuzen. Inlichtingen: Det Koning, Van Speykstraat 19, 4535 BN Terneuzen, tlf. 01150-94670 of Jan den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen, tlf. 01150-13333.

dinsdag 5 maart: Evaluatie van de lopende cursus en voorbereiding van de nieuwe, bij Martha en Jan den Toonder.

LA NOVA REALISMO

La konsekvenco de la nova pensado

Bruno Vogelmann

Robert Jungk, mondkonata futurologo:
„Tio estas la mondkoncepto de la estonteco."

El la enhavo:

1. *La esenco de la Nova Pensado kun siaj reguloj*
2. *La 47 tezoj de la Nova Realismo*
3. *Unueco de religio kaj ateismo*
4. *La senceco de la vivo*

La Nova Realismo. 192 p., 498 BEC + sendokostoj. Bindita. Mendu ĉe via kutima libroservo aŭ rekte ĉe Flandra Esperanto-Ligo, Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, Belgio.

La libro de „Horizontaal"

En ĉiu numero de „Horizontaal" ni prezentas al vi unu libron kiun vi povas akiri ĉe FEL **duonpreze** dum du monatoj, menciante tiun ĉi anoncon. La libro kiun ni elektis por vi en marto-aprilo 1991 estas:

Beletro sed ne el katedro
de Gaston Waringhien

La titolo jam sufiĉe klarigas pri la esenco de tiu ĉi libro: Gaston Waringhien kondukas nun en simpla maniero laŭ diversaj vojoj de la Esperanta literaturo.
Havebla ĝis fino de aprilo 1991 kontraŭ 333 frankoj (18 guldenoj) plus afranko.